'Nsegnamënt per la Šoventù

de

Merch Tòne Murèt.

(Gardenice — per Gherdëina.)

Quod munus reipublicae majus meliusve afferre possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem, his praesertim temporibus quibus ita prolapsa est, ut omnium opera refraenanda atque coërcenda sit?

(Cicero II. de Div.)

Chi' uŋ mašer o miour bëŋ pudons nous fè alla patria, aùter chë chëll de 'ŋsëgnè y de 'ŋstruì la šoventù, maššimamënter a chiš tëmpes, ulà chë la jè taŋ ruinèda, chë dutg mëssoŋ së sfurzè alla tëni sott, y alla fè stè 'n regula?

(Cic. II. de Div.)

Viribus unitis et ubique monenda juventus.

Dr. Fassetta.

Colla fòrzes tëniòŋs adùŋ — per dè ai šougn uŋ boŋ custùn

Dr. Fassetta.

Fiŋchë t' jës šoun, o fi, sibbes attënt a mi dutirines,
Tëgn 'les tël cuer, coi fatg mostr'les, fiŋch' la vita tu fines. —
Daŋ 'l dutt reccórdetë d'unorè Die, y 'l père y l'oma,
Y pò aŋchë chëi, chë 'mpö d'ëi la natura të dona. —
Schiva la baušia, chësta pòrta danu y nia de boŋ,
Ti fai confessa sinziermënter, y prëst arès perdoŋ. —
'L savëi vëlch jè bòna còssa, donca 'mpèra con uoja,
Y tu giaterés ròba, stima y unour a maruoja. —
La currezioŋs de ti defetg toà su fort con grà y gëŋ,
Ma svèrdetë, chë 'n aùtra no të fëše plù de bušëŋ. —
Uŋ smičier no sibbe mëi ti amich: uŋ tël no poss' j' udëi.
Y chi chë dei fai no t' amunëš, t'odia, y jë da tëmëi. —
Chi con të fe la mënines t' hà 'ŋgiannà, sibbes accòrt!
'L medemo crierà mò l'occašioŋ a të fè de tòrt. —
L'uem prudënt së 'ŋgiànna datrài drèt, chë 'l no crë ad ugnuŋ,
Dutta la confidenza piërd chëll, chë no crë a deguŋ. —
Šë tu fëšes vëlch de mèl, o šë del fè hès 'l pënsier,
Alla šënt l'ascuëndes, ma no a Die, chë cunëš ti cuer. —
J sucrëtg no confidè aùter, ch' ai cumpagnes stimëi
Y šë tu dešidres, chë ëi scote, òra n' ëi di mëi. —
No tgëlè mëi curious aùter ch' a chëll, chë sta bëŋ soura,
Burta còsses ruina del cuer të pèrta d'ugn, oura. —
A paròles a mëža botgia no dèpa mëi a mënt,
Chi chë de chëstes së gòd, schiva fort y fort con spavënt. —
Riš y drèt èrt sarà tel prim 'l scumenčamënt d'ugni lour,
Ma te puech tëmp të purterà 'l graŋ vadagn' y böll unour. —
Tu föes dàt al šuëch? prëst s' ëŋ šòla 'n tël divertimënt,
Soul de chëll chë t'hès imparà, arès fort böll pajamënt. —
Šòva all' ana, šòva al corp së dè pëš con prudënza,
Ruina l'ana, ruina 'l còrp la truepa frëidumënza. —
'L fè del bëŋ a šënt a ti të pòrta la ghòrlanda,
Ma šë no t'àmes i autri, sëgn d'amor d'guŋ no të manda. —
Graŋ maruoja no të fè dla fortuna dla canaja,
Reccordetë! chiš tèrd o a bonëura segùr la paja. —
Šë t'uès blëitu, fiŋchë t'jës šoun no schivè la fadìa,
Segùr 'l lour të purterà bòlla peš, no 'l no fè nia. —

Miratĕ, y šĕ tu cunĕšes y tu sès de vŏster bŏll,
No tĕ laurè con vić, o con porté aut y stòrt 'l tgiapŏll. —
Ma šĕ la natura no t' hà dát bŏllĕzza deguna,
Coll talĕnt, ch'Iddiç t'ha dát, chiĕr de fè dlonch ti fortuna. —
No fè mĕi vĕlch, chĕ tĕ pòrte disunour o gran̨ muoja,
Sibbes tèl, chĕ dutg a t'udĕi y a t'audi èbbe uoja. —
Chĕ don̨ rĕšonè puech, plù audi, ugnun̨ da sè cuniš:
A chĕst una lĕn̨ga y doi urĕdles bĕn̨ fort t'ammĕš. —
La ròba tĕ mantĕgnes con avĕi šàldi bĕn̨ cura,
Starà fort da louĕ i lereš, fin̨chĕ la guardia dura. —
Dutg sĕ dá gĕn̨ bon̨ temp, ma tĕn̨ a mĕnt, chĕ cheš tę feš dann,
'L lour, bĕn̨chĕ rię tel prim, si pajamĕnt tĕ darà ugn'ann. —
Vin̨ bŏv mušedà con ega, blot ugnun̨ ĕn̨ bŏve puech,
Chi chĕ da šoun sĕ dà al vin̨ na gran̨ flamma mĕtt te fuech. —
Uès amizi? t'ĕi giaterès con fè amabil cièra,
Plù saurì con bòna paròles y bŏlla manièra. —
La pùvertà y 'l pitl avĕi a degun̨ no jĕ trè dànt,
Chĕll chĕ dà ricchĕzzes tĕ fès an̨chĕ subit puĕre fànt. —
No de šaghé l'òr, bĕn̨si la virtù tĕ dè jĕ cun̨sĕi,
Chĕ la virtù pòrta ór, no chĕst chĕlla, prèst pòsses udĕi. —
Coll' imparè gĕn̨ y tĕni a mĕnt no farès de chĕi atg.
Chĕ feš chĕi, chĕ uél mŏfum desmustrè l'eurità ai mátg. —
Còsses, bĕn̨chĕ šàldi bŏlles y dŏlettoules 'mprima,
No crì, šĕ les tĕ pòrta dann, o tĕ ròba la stima. —
No sibbes desĕnnous, da dutg bĕn̨ tĕmù jĕ 'l viz d'Tira,
Odia y schiva ugni còssa, ch' a tèl bur mèl tĕ tira. —
'L lĕn̨ all' auta, bĕn̨chĕ grand y gròss, vĕn̨ suĕnz dal vĕnt sbattù,
'Ntan̨ch' alla bassa chiŏtta y con bòna peš stà la siĕna;
In̨ši 'l grand avĕi jĕ tel pericul plù ch' ĕn̨ no miĕna,
'Ntan̨chĕ del pitl avĕi no jĕ 'l pericul de ši perdù. —
Chi chĕ rĕšona puech mostra respĕtt, y de vŏst'r valĕnt,
Chi chĕ rĕšona a si tĕmp, mostra crianza, y d'avĕi talĕnt. —
Tu šaghĕjes de vŏster fort bĕn̨ udù? sibbes dlonch tèl,
Cò chĕ tu 'n̨stĕss dešidres, y a degun̨ no fè vĕlch de mèl. —
Castich no giàta, chi con amor òlga a chĕll, chĕ 'n̨sĕgna,
La pajerà chi 'l despriĕša. y a ubĕdì no sĕ dĕgna. —

Fortunà sarà chëll šoun, chē t'la virtù crēš coi agni.
Per si bēŋ fè uŋ plù de l'auter ël lòda con rōšoŋ:
Dal ciöl jē dešidra fortuna, y chē stèbe fort bēŋ 'ŋtoŋ. —
A 'n šoun chē jè frèd deguŋ no darà bona paròla,
Sarà da ugnuŋ despriēšà. ris òra da dutta la šent,
'L père 'ŋstēss no 'l pudrà bēŋ udēi, tēgnetel fort a mēnt. —
'L prim fallamēnt tē purterà graŋ daun, ma no tē ruina,
Segùr al mèl t'usa 'l viz, y a perdizioŋ tē strašina. —
'Ert y termēnd riō tē parerà tel prim 'l fè del bēŋ,
Ma caŋchē t' jēs uŋ jèdē usà, 'l farès drèt sauri y gēŋ. —
Recordetē y lòda suēnz i servišes, chē t'hès giatà,
Coēr ite, y dai sùtri laša laudè chēi, chē tu hès fà. —
Šē tu dubitējes de liēšer l'unour o 'l vadagnē,
Sèbbes, chē no chèst, bēŋšì chëll, dlonch sibbe ti campagnē. —
Suēnz hà chëll, jè spintlà de bon' opres bëlla campēida,
'Ntaŋchē 'l rich con graŋ pompa sē fornēš t'òr y te sēida. —
Con ti loures ne dēsses mēi cri stima o graŋ unour,
'Mpò tgēla de vōster tèl, da cumpari d'ugnēura 'l miour. —
Alla ròba no partè no mass' amor, no mass' ariē,
Šē la no tē cuntēnta, o tē mostra, cò chē la jè šita,
T' accumpagnēla 'mpò dlonch, y šuda i dis de ti vita. —
La fortuna, ch' Iddie tē dà, gòdetē con peš y gēŋ,
Ma šaghcja d'ugnēura d'aršoŋšer tòst uŋ mašer bēŋ. —
La fortuna bēŋ prèst sē muda, tēgnetē 'l fort a mēnt,
Te chēsta n'èbbes superbia, t'la disgrazia no spavēnt. —
Dešidres sinziermēnter de vōst'r fortunà y cuntēnt,
Ussērva bēŋ chëll puech, chē t'hè dit, y t'arès 'l pajamēnt. —
Iddie, chē con sapiēnza šēnza fiŋ regirèa dutt,
A chēš lour dèbbe benedešioŋ, chē 'l pòrte dlonch si frutt. —
Da dumàŋ, caŋchē stlēa dì, y chē tu leves, o fì,
Da sēira, caŋchē dò la fadies tu vès a durmì,
Auza la mēnt y 'l cuer a Iddie, chē 'l uēbbe tē custodì. —
Ēl tē darà talēnt y sanità in abbundanza.
Ỳ mò plù, šē tu mantēgnes suŋ ēl bòna fidanza. —
La fadies y ugni lour — per Iddie y a si unour. —
Roma, 'l 1. de Šēnè 1587.

Bozen um 1785